

Čudoviti svet Krtka, Črička in Medveda Bojana

3–6
let

Ob uvodnem predavanju in pogovoru lahko vrtčevske in šolske skupine izbirajo med dvema serijama risanih animiranih filmov, ki jih bomo vrteli s 35 mm filmskega traku.

Prelet razvoja risane animacije

Tradicionalna risana animacija, ki ji v slovenščini pravimo tudi risanka, je bila najbolj razširjena animacijska tehnika v 20. stoletju. Risanke so animirani filmi, ki so narisani. Vse druge zvrsti so izdelane z drugačno tehniko in jih zato ne moremo poimenovati risanke. Ustvarjanje risane animacije se prične na animatorjevi risalni mizi. Animator za vsak najmanjši premik nariše novo sličico. Eno za drugo jih posname na filmski trak. Kamera na filmski trak zapiše negibne podobe. Narisana bitja in predmeti oživijo, ko se film zavrti.

Predhodnice filma in animiranega filma so bile preproste optične igrače, ki pretentajo oko in ustvarijo iluzijo gibanja. Émile Reynaud je leta 1877 izdelal optično igračo za projekcijo slik, imenovano *praksinoskop*. Šlo je za vrtljiv boben, s pomočjo katerega je risane risbe na javnih predstavitvah projiciral na trak. Brata Louis in Auguste Lumière sta leta 1894 izumila *kinematograf*¹, ki je pomembno vplival na razvoj filma in tudi animiranega filma. Leta 1895 sta posnela in prikazala svoj prvi film *Odhod iz tovarne (La Sortie de l'Usine Lumière à Lyon)* v pariški kavarni.

Prve risbe s kredo na tablo je narisal in na filmski trak posnel Američan James Stuart Blackton leta 1906. Z dorisovanjem in s snemanjem sličice za sličico so nastali *Smešni izrazi zabavnih obrazov (Humorous Phases of Funny Faces)*, ki so prikazovali spreminjajoči se izraz obraza.

Leta 1919 je Otto Messmer ustvaril *Mačka Feliksa (Felix the Cat)* za Paramountov² filmski tednik. Feliks je kmalu postal velik zvezdnik – velja za najbolj popularen animirani lik pred Miki Miško. V risanih epizodah (npr. na primer *Feliks v Hollywoodu [Felix in Hollywood, 1923]* itn.) je nastopal vse do leta 1931.

---

¹ Kinematograf – lahka in prenosna majhna kamera, ki je uporabljala 35-milimetrski trak in prekinjalno vodilo (izdelano po vzoru šivalnega stroja). Z njo je bilo mogoče kopirati filme, služila pa je tudi kot projektor.

² Paramount – eden izmed petorice (ob MGM, Fox, Warner in RKO) velikih studiev, ki so botrovali klasičnega studijskega sistema (s središčem v Hollywoodu) med leti 1915 in 1920 dvajsetega stoletja.

Prvi celovečerni animirani film *Pustolovščine princa Ahmeda* (*Die Abenteuer des Prinzen Achmed*, 1926) je po motivih zgodb iz *Tisoč in ene noči* ustvarila Nemka Lotte Reiniger, ki je za svoje animacije iz papirja izrezovala nežne silhuete.

Walt E. Disney je v dvajsetih letih dvajsetega stoletja ustanovil produkcijsko hišo. Tam so nastajale igrano-animirane serije z likom Alice iz čudežne dežele. Leta 1927 se je v svetovno filmsko zgodovino zapisala Miki Miška, morda najpopularnejša risana junakinja vseh časov, ki je Disneyjev studio spremenila v globalno tržno znamko. Najbolj prepoznavni tradicionalni risani filmi pod okriljem Disneyjevega studia so nastali sredi 20. stoletja. Mednje sodijo *Sneguljčica* (*Snow White and the Seven Dwarfs*, 1937), *Bambi* (1942) in *Peter Pan* (1953).

Pri tradicionalni/klasični risani animaciji so najprej na papir izrisali posamezno sekvenco³. Nato so jo prerisali na acetatno (PVC) folijo in jo z zadnje strani pobarvali (lik je navadno obrobjen s črnilom in obarvan, ozadje pa je pobarvano z akvarelnimi barvami ali narejeno v kateri drugi slikarski tehniki). Folije so nato na poseben način – v slojih (spodnji sloj je bilo zmeraj ozadje) zlagali in s kamero posneli. S snemanjem sličice za sličico se je tako vsako risbo pretvorilo v analogni zapis. Nekoč je bila tradicionalna risana tehnika najpogostejša oblika animiranega filma.⁴

Še danes animator navadno za risano animacijo najprej ročno nariše risbe, nato pa jih računalniško obdelava in obarva. Pri računalniški tehniki oziroma pri računalniški risani animaciji je postopek digitalen (torej na računalniku s pomočjo posebne programske opreme). Poznamo 2D računalniško risane tehnike, 2D računalniške kolaž tehnike in 3D tehnike.

Pri 2D risani računalniški animaciji gre v osnovi še zmeraj za risanje sličice za sličico, le da risbe nastajajo s pomočjo računalniške tablice za risanje in programske opreme (ki nadomestita svinčnik in papir ali acetatne folije). Pri delu z računalnikom so različna ozadja ločena od drugih elementov oziroma likov. Posameznega junaka je mogoče animirati na več slojih. Pri 2D računalniški kolaž animaciji lahko imajo liki celo računalniški skelet, s pomočjo katerega je lik veliko lažje animirati. Pri 3D računalniški animaciji pa ustvarjalec animira celo tridimenzionalne računalniške modele in ozadja.⁵

---

³ Sekvenca – zaključen pripovedni odlomek filma.

⁴ Glej priročnik *Animirajmo! Animirani film v vrtcu in šoli* (Zavod RS za šolstvo, 2016), še posebej poglavje »Tehnike animiranega filma«.

⁵ Glej *ibid.*

1. KRTEK IN ČRIČEK

Režija: Zdeněk Miler; Češkoslovaška, 1968–1979; 35 mm, barvni, brez dialogov, 45'

Glasba: Jiří Strohner in Vadim Petrov

O avtorju in Krtku

Dolgo je trajalo, da sem se zavedel – ko rišem Krtka, rišem pravzaprav sebe ... Krtke je moj ideal, tak bi moral biti, a mi to seveda ne uspeva.

Zdeněk Miler

Zdeněk Miler (1921–2011), avtor priljubljenih čeških risank, se je rodil v Kladnem na Češkoslovaškem (danes Češka). Že kot otrok se je navduševal nad risanjem, kasneje je študiral slikarstvo. Ustvaril je okoli sedemdeset kratkih risanih filmov, od katerih so mu svetovni sloves prinesli tisti o Krtku.

Ideja za Krtka se mu je porodila leta 1956, ko se je med sprehodom spotaknil ob krtino in padel. Ravno takrat je od partijskih veljakov dobil naročilo za poučen animiran film o tem, kako se izdeluje hlače, a mu predlagani suhoparen scenarij ni bil všeč.

Miler, ki je bil že takrat izkušen ilustrator in animator, se je lotil risanja. Nastal je miroljubni Krtke z veliki očmi, rdečim noskom in tremi laski na glavi, leta 1957 pa risana animacija z naslovom *Kako je Krtke dobil hlače (Jak krtke ke kalhotkám přišel)*. V njej simpatični junak dobi nove hlače s pomočjo žabe, ki obdela lan, pajki vrtijo kolovrat, mravlje spletejo blago, rak ga razreže. Risanka je že s prvo epizodo postala uspešnica, Miler je zanjo dobil tudi srebrnega leva v Benetkah. Svojo zadnje, petdeseto nadaljevanje je dobila leta 2002.

Krtkove filme so prikazali v več kot osemdesetih državah sveta. V začetku je Krtke govoril z glasovoma avtorjevih hčera, kasneje pa se Miler odločil, da bo zaradi univerzalne razumljivosti za vse otroke komuniciral le z gestami, smehom in kratkimi vzkliki. Avtorja glasbe v vseh 50 Krtkovih risankah sta Vadim Petrov in Jiří Strohner.

Krtek in radijski sprejemnik

(Krtek a tranzistor), 1968; 9'04''

Nadobudni Krtek sredi gozda odkrije radijski sprejemnik in z zanimanjem posluša radijska poročila. K poslušanju vztrajno vabi druge živali, a neuspešno – saj jim zvoki, ki prihajajo iz sprejemnika, zaradi glasnosti grozovito presedajo ...

Krtek in zelena zvezda

(Krtek a zelená hvězda), 1969; 7'45''

Ko se Krtek loti spomladanskega čiščenja, odkrije svetleč kamen – zeleno zvezdo, ki jo skupaj s prijatelji skuša »pripeti« na nebo ...

Krtek in žvečilni gumi

(Krtek a žvýkačka), 1969; 8'16''

Ljudje po pikniku sredi gozda pustijo za seboj nered. Radovedni Krtek z navdušenjem preizkuša ostanke. Ko naleti na žvečilni gumi, se ga ne more in ne more znebiti ...

Krtek in vžigalice

(*Krtek a zápalky*), 1974; 5'54"

Krtek v gozdu odkrije škatlico vžigalic. Skupaj z miškom ustvarjalno odkrivata načine njene uporabe.

Krtek in glasba

(*Krtek a muzika*), 1974; 5'44"

Krtku in mišku se rodi izvrstna ideja. V gozdu zbereta melodije, ki jih s svojimi inštrumenti privabljajo živali, in iz njih skomponirata svojo.

***

Podobno kakor Krtek, se tudi zvedavi Čriček sooča s številnimi težavami – zlomi se mu violina, pogoltne ga kokoš itn. – a na pomoč mu vselej priskočijo živalski prijatelji.

Čriček in parni stroj

(*Cvrček a stroj*), 1978; 5'11"

Iznajdljivi Čriček prijatelju ježu pomaga, da popravi svoj hrupni in puhajoči parni stroj.

Čriček in kontrabas

(*Cvrček a basa*), 1979; 5'21"

Čriček v kleti najde kontrabas, ki mu povzroči nemalo težav. Najprej v njem izgubi svojo ljubo violino, nato se v njem izgubi še sam.

Čriček in violina

(*Cvrček a housličky*), 1979; 5'09"

Čriček potuje s svojo violino po svetu. Na poti spoznava nove prijatelje.

2. MEDVED BOJAN

Režija: Branko Ranitović, Slovenija (Jugoslavija), 1978–1988; 35 mm, 1.37, barvni, brez dialogov, 57'

O avtorju in Medvedu Bojanu

Branko Ranitović (1925–2010), režiser in scenarist dokumentarnih ter animiranih filmov, je svoje filmsko ustvarjanje začel kot režiser izobraževalnih filmov. V več kot petdesetletni karieri je posnel okoli 150 filmov in zanje prejel mnoge nagrade.

Ob koncu sedemdesetih let je v Sloveniji pod okriljem Viba filma in z združenimi sredstvi občinskih kulturnih skupnosti za bogatitev programa RTV pričel ustvarjati prve epizode *Medveda Bojana*, ki je ob koncu svoje produkcije leta 1999 dosegla 33 epizod. Prvi dve epizodi (*Čebele* in *Jabolka*) leta 1978 producira Viba film, še istega leta pa v koprodukciji nastaneta še *Mavrica* in *Sence*, ki se že predstavljata kot del serije.⁶

Glavni lik poučno zastavljene serije je iznajdljiv, malce neroden ljubezniv medved, ki sicer izgleda kot rakun (ali pa ima izgled rakuna in se počuti kot medved). Z osnovnimi barvami in čopičem ustvarja in preureja svet okoli sebe. Stiliziranega medvedka je narisal Pavao Štalter. Serijo je za televizijsko predvajanje odkupilo skorajda okoli trideset televizij, posamezne epizode pa so bile prikazane tudi na številnih mednarodnih festivalih animiranega filma.

Bojan: Čebele

K medvedku Bojanu zatava čebelica in Bojan ji takoj z nasmehom naslika panj. Kmalu se zvrstijo še njene prijateljice čebele, ki v panj pridno nosijo lončke nabranega medu. Ko čebele zapustijo panj in odletijo v svojo službo, se sladkosnedi Bojan prične sladkati z medom. Nanj se vsuje roj jeznih čebel ...

---

⁶ Glej Prassel, I. (2012). *Filmografija slovenskega animiranega filma 1952–2012*. Ljubljana: Slovenska kinoteka.

Bojan: Jabolka

Ker Bojana zebe, vzame svoje lončke in čopič ter na belo ozadje naslika sonce, da ga pogreje. Ker mu kmalu postane prevroče, naslika jezero, da se v njem ohladi. Nato od ugodja zadrema na narisani trati. Zbudi se lačen, zato urno zavihti čopič in naslika drevo s slastnimi jabolki. Ko napolni trebušček, v prijetni senci jablane ponovno zadrema.

Medved Bojan: Mavrca

Bojan slika in preizkuša različne vremenske pojave – vse od sonca, preko dežja pa do mavrice. Pri raziskovanju se mu pridruži prijateljica Tina, ki jo pod roko popelje pod mavrico.

Medved Bojan: Sence

Kako nastane senca? Ali lahko svojo senco izgubimo?

Medved Bojan: Fotograf

Prijateljica medvedka Bojana želi portret. Po nekaj neuspešnih poskusih Bojan naredi njeno fotografijo v barvah – pomoči jo v vsako svojih posodic.

Medved Bojan: Telovadec

S prijateljem Markom se Bojan preizkuša na bradlji in drugem telovadnem ogrodju, ki ga je naslikal. Preverimo, kakšen športnik je medvedji umetnik.

Medved Bojan: V cirkusu

Na gala predstavi v cirkusu nastopa le medvedek Bojan – najprej kot čarovnik, a po nezgodi z zajčkom, ki ga pikčastega povleče iz klobuka, se raje preizkusi kot žongler in krotilec živali. Vedno naredi neko napako, kar ga jezi ...

Medved Bojan: Mornar

Medved Bojan ne ravno najbolj uspešno pluje po morju s čolnom, a k sreči ima s seboj svoje lončke z barvami, da nariše jadra in otoček, s katerega poleti ... v balonu.

Medved Bojan: Šofer

Bojan preizkuša različna prevozna sredstva. Na svoji poti sreča različne živali.

Medved Bojan: Televizija

Bojan se udobno namesti v naslonjaču pred televizorjem in preklaplja med različnimi televizijskimi programi. Ob vesternu, ki ga prepoznamo po značilni glasbi, medvedek zaspi. Ko se zbudi, jezno pobriše televizijo in se poda na sonce v naravo.

Izhodiščna vprašanja za pogovor

- *Kako nastane risana animacija?*
- *Kakšno je ozadje? Ali se premika kot naši mali junaki?*
- *Kaj pripomore k ustvarjanju vzdušja?*
- *Kakšna glasba se pojavi, ko se npr. čebele razjezijo ali ko se Krtek skupaj z miškom domisli česa razburljivega?*
- *Kje prebiva Krtek?*
- *Kdaj se Krtek ne razume najbolje s svojimi gozdnimi prijatelji?*
- *Kako lahko poskrbimo za manj onesnaženo okolje?*
- *Kje prebivajo črički? In naš pustolovec?*
- *Katere so osnovne tri barve, ki so v Bojanovih lončkih?*
- *Katera barva nastane z mešanjem rumene in modre, ...?*
- *Če bi bili Bojan, kaj bi narisali?*
- *Katere vremenske pojave poznamo?*
- *Katere barve so nanizane v mavrici?*